

การคืนเด็กดีสู่สังคม : แนวทางการสร้างโอกาสและการยอมรับ

สถานการณ์เด็กและเยาวชนกระทำผิดเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อทั้งระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เนื่องจากเด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรที่มีค่า การแก้ไขและบำบัดฟื้นฟูเพื่อให้เกิดการปรับพฤติกรรม การสร้างโอกาสด้านการทำงานและการยอมรับของสังคมเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นการฝึกวินัยและความรับผิดชอบในชีวิตจริง ช่วยป้องกันไม่ให้เกิดกลับไปทำผิดซ้ำ ซึ่งจำเป็นต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

เด็กและเยาวชนถือเป็นกำลังหลักที่จะพัฒนาประเทศในอนาคต แต่ปัจจุบันมีเด็กจำนวนหนึ่งที่กระทำผิดพลาด และหลงผิดจนต้องได้รับโทษ ซึ่งเป็นการสูญเสียทรัพยากรสำคัญหากไม่มีมาตรการดึงกลุ่มดังกล่าวให้กลับมาเป็นกำลังทางสังคมในการพัฒนาประเทศ จากข้อมูลของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พบว่า ในปี 2563 เด็กที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจมีจำนวนทั้งสิ้น 19,470 คดี ส่วนใหญ่เป็นเด็กอายุระหว่าง 15-18 ปี จำนวน 16,865 คดี หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 86.6 ของเด็กทั้งหมด โดยอายุของผู้กระทำผิดสูงสุดอยู่ในช่วงอายุ 17 ปี จำนวน 6,527 คดี คิดเป็นร้อยละ 33.5 เมื่อพิจารณาตามฐานความผิด พบว่า ส่วนใหญ่เป็นฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษจำนวน 9,600 คดี คิดเป็นร้อยละ 49.3 รองลงมาเป็นฐานความผิดอื่น ๆ เช่น พ.ร.บ.จราจรทางบก และ พ.ร.บ. การพนันจำนวน 4,140 คดี คิดเป็นร้อยละ 21.3 นอกจากนั้น เป็นฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์จำนวน 2,028 คน คิดเป็นร้อยละ 10.4 ขณะที่การทำผิดซ้ำ พบว่าเด็กและเยาวชนที่ได้รับการปล่อยตัวจากศูนย์ฝึกและอบรมในช่วงปี 2560-2562 มีอัตราการกระทำผิดซ้ำอยู่ในระดับที่สูง และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะอัตราการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนหลังจากถูกปล่อยตัวไปในรอบ 1 ปี จากร้อยละ 23.4 เพิ่มเป็นร้อยละ 25.4 โดยในปีงบประมาณ 2562 ปล่อยตัว 2,769 คน การกระทำผิดซ้ำภายใน 1 ปี 703 คน คิดเป็นร้อยละ 25.4

ตาราง 13 คดีเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจทั่วประเทศ

	ปีงบประมาณ 2562	ปีงบประมาณ 2563	การเปลี่ยนแปลง YoY
จำนวนคดีทั้งหมด (คดี)	20,842	19,470	-6.6
สัดส่วนชาย : หญิง	92.3 : 7.7	90.9 : 9.1	
จำแนกตามอายุเกิน 10 ปี แต่ไม่ถึง 15 ปี	2,889	2,605	-9.8
จำแนกตามอายุเกิน 15 ปี แต่ไม่ถึง 18 ปี	17,953	16,865	-6.1
จำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัย			
ครอบครัวอยู่ร่วมกัน	7,486	7,523	0.5
ครอบครัวแยกกันอยู่	15,042	14,241	-5.3
จำแนกตามฐานความผิด			
ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์	2,948	2,028	-31.2
ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย	2,175	1,705	-21.6
ความผิดเกี่ยวกับเพศ	922	790	-14.3
ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุข เสรีภาพ ชื่อเสียง	517	437	-15.5
ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ	10,634	9,600	-9.7
ความผิดเกี่ยวกับอาวุธและวัตถุระเบิด	951	770	-19.0
ความผิดอื่น ๆ	2,695	4,140	53.6

ที่มา: กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน 2563

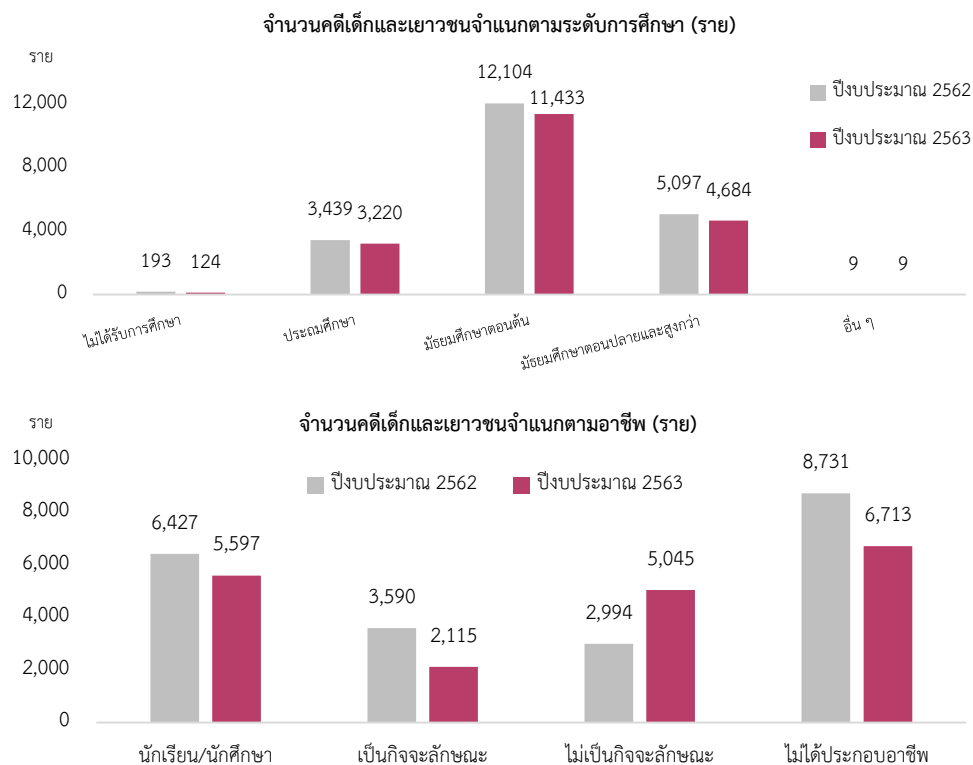
ทั้งนี้ เด็กและเยาวชนหากถูกควบคุมในสถานที่ควบคุมนาน โอกาสที่กระทำผิดซ้ำยิ่งสูงขึ้น และการนำผู้กระทำ ความผิดเล็กน้อยไปควบคุมปะปนกับผู้กระทำผิดซ้ำซ้อนรุนแรง แนวโน้มที่ผู้กระทำผิดเล็กน้อยจะเรียนรู้ พฤติกรรมจากผู้กระทำผิดซ้ำซ้อนรุนแรงย่อมมีมากขึ้น¹⁶

ปัจจัยที่ทำให้เด็กและเยาวชนกระทำผิด และกระทำผิดซ้ำ

1. สาเหตุที่เด็กและเยาวชนกระทำผิด เกิดจากสภาพแวดล้อมของเด็กทั้งสถาบันครอบครัว สถานศึกษา และการได้รับโอกาสในการประกอบอาชีพ กล่าวคือ เมื่อพิจารณาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พบว่า ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาแยกกันอยู่ คิดเป็นร้อยละ 65.4 ของคดีทั้งหมด หากพิจารณาสถานภาพ ของเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดี พบว่า เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพ จำนวน 6,713 คดี หรือ ร้อยละ 34.5 ของคดีทั้งหมด รองลงมาคือ นักเรียน/นักศึกษาจำนวน 5,597 คดี หรือร้อยละ 28.7 ของคดีทั้งหมด และประกอบอาชีพไม่เป็นกิจจะลักษณะจำนวน 5,045 คดี หรือร้อยละ 25.9 ของคดีทั้งหมด ขณะที่กลุ่มเด็กและ เยาวชนที่มีงานทำเป็นกิจจะลักษณะมีจำนวนน้อยที่สุดคือ 2,115 คดี หรือร้อยละ 10.9

2. สาเหตุของการกระทำผิดซ้ำ จากงานวิจัยเรื่อง “การมองตนเองในภาวะคืนสู่ครอบครัวและสังคม ของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน”¹⁷ พบว่า ภายหลังการปล่อยตัว หากเยาวชนกลับไปเริ่มต้นในครอบครัวที่มีสภาวะแวดล้อมที่ดี เด็กและเยาวชนจะพยายามเปลี่ยนแปลงตนเอง

แผนภาพ 23 จำนวนคดีเด็กและเยาวชน จำแนกตามระดับการศึกษา และอาชีพ

ที่มา: รายงานสถิติประจำปี กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน 2562 และ 2563

¹⁶ ที่มา : รายงานสถิติประจำปี 2563 กระทรวงยุติธรรม

¹⁷ คณินิจ วิทมาตย์ (2552)

ในทางที่ดีขึ้นตามที่สังคมคาดหวัง เช่น ทำงาน เรียน เลิกคบเพื่อนที่ไม่ดี (โดยการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้คงอยู่ในระบบการศึกษาหรือมีงานทำต่อเนื่องได้ถึง 12 เดือน เด็กมักไม่หวนกลับมายังสถานที่ควบคุมเยาวชนอีก¹⁸) แต่เมื่อกลับสู่สังคมเดิมแล้วต้องเผชิญกับสภาพการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจของเยาวชน เช่น ไม่ได้รับการยอมรับและการวางใจ ได้รับการตำหนิ เด็กและเยาวชนมีแนวโน้มกลับไปกระทำความผิดซ้ำได้อีก ดังนั้น การบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเพื่อลดอัตราการกระทำความผิดซ้ำ ควรคำนึงถึงการสร้างบรรยากาศการสนับสนุนช่วยเหลือในครอบครัวในช่วงเวลาหลังปล่อย การเตรียมความพร้อมด้านอารมณ์จิตใจของเด็กและเยาวชน รวมถึงการส่งเสริมการสร้างโอกาสและการยอมรับจากสังคม

ตาราง 14 การกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน

การกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน	จำนวนปล่อยตัว (คน)	จำนวนผิดซ้ำ (คน)	ร้อยละ
ปล่อยปีงบประมาณ 2560 ติดตามรอบ 1 ปี	3,774	882	23.4
ปล่อยปีงบประมาณ 2560 ติดตามรอบ 2 ปี	3,774	1,396	37.0
ปล่อยปีงบประมาณ 2560 ติดตามรอบ 3 ปี	3,774	1,679	44.5
ปล่อยปีงบประมาณ 2561 ติดตามรอบ 1 ปี	3,189	758	23.8
ปล่อยปีงบประมาณ 2561 ติดตามรอบ 2 ปี	3,189	1,213	38.0
ปล่อยปีงบประมาณ 2561 ติดตามรอบ 2 ปี 2 เดือน	3,189	1,240	38.9
ปล่อยปีงบประมาณ 2562 ติดตามรอบ 1 ปี	2,769	703	25.4
ปล่อยปีงบประมาณ 2562 ติดตามรอบ 1 ปี 2 เดือน	2,769	740	26.7

ที่มา: รายงานสถิติประจำปี กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน 2563

การดำเนินการแก้ปัญหาในปัจจุบัน

กระทรวงยุติธรรมได้ดำเนินการแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง โดยมีการดำเนินงานที่สำคัญ อาทิ (1) การลดอัตราการกระทำความผิดซ้ำ ผ่านการคัดกรองและจำแนกเด็กตั้งแต่แรกจับตัวเข้ามาเพื่อทำแผนฟื้นฟูรายบุคคล โดยทีมสหวิชาชีพ มีการใช้เครื่องมือ Forensic CBT เพื่อใช้ประเมินเด็กและเยาวชนในการกระทำความผิดทางอาญาค้นหาถึงสาเหตุ ปัจจัยเสี่ยงเพื่อนำไปสู่การบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู และเตรียมความพร้อมกลับคืนสู่สังคม (2) การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบ การแก้ไขระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดีลักษณะที่ 32 การพิมพ์ลายนิ้วมือ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 ซึ่งมีผลบังคับใช้แล้วเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2561 โดยระบุห้ามมิให้เปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรที่คัดแยกออกจากสารบบไปแล้วตามที่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ เช่น กฎหมายว่าด้วยศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว กฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้กลับมามีที่ยืนในสังคมและประกอบอาชีพที่สุจริตต่อไปได้ และ (3) การสร้างโอกาสได้ทำงานของเด็กและเยาวชนที่เคยกระทำความผิด ด้วยการให้ความสำคัญกับการป้องกันปัญหาร่วมกับชุมชนหรือส่วนท้องถิ่นที่มีความเข้าใจปัญหาและพฤติกรรมของเด็กในพื้นที่ให้มากขึ้นเพื่อมิให้เยาวชนต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมถ้าไม่จำเป็น นอกจากนี้ การมอบโอกาสเพื่อให้เด็กได้กลับเข้ามาใช้ชีวิตปกติในสังคมอีกหนึ่งโอกาสโดยการแสดงศักยภาพทางด้านกีฬา ได้มีการตั้งสโมสรกีฬา BBG (Bounce Be Good)

¹⁸ อาริรัตน์ อดิศักดิ์ชนิธร, ข้อท้าทายงานสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาคriminal และเยาวชนกระทำผิดซ้ำ, 2562

เพื่อเปลี่ยนชีวิตเยาวชนที่ก้าวพลาดด้วยกีฬาในฐานะนักกีฬามืออาชีพ จากพระวิสัยทัศน์ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา รวมถึงฟื้นฟูเด็กที่กระทำผิดในประเทศไทย โดยมีกีฬาเป็นสื่อกลางเพื่อป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการกระทำความผิด และ “โครงการชีวิตสีเขียว” ที่ภาคเอกชน (บริษัท เบตเตอร์เวย์ ประเทศไทย จำกัด ผู้ผลิตเครื่องสำอางมีสทิน) เล็งเห็นความสำคัญและได้ให้โอกาสแก่ผู้กระทำผิดในการประกอบอาชีพที่สุจริต มีรายได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข โดยการพัฒนาทักษะด้านการขายออนไลน์ เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์งานฝีมือของเด็กและเยาวชนผู้ก้าวพลาด เพื่อให้เกิดการค้าขายบนโลกออนไลน์ โดยจัดจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ผ่านแอปพลิเคชัน "Ning Nong Shopping Thailand"

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าหน่วยงานรัฐจะมีมาตรการจำนวนมากในการส่งเสริมให้เด็กกลับไปเป็นคนดีที่มีคุณภาพ แต่สิ่งสำคัญที่ต้องสร้างให้เกิดขึ้นคือ การทำให้สังคมต้องยอมรับ และให้โอกาสกับเด็กที่เคยผิดพลาด และกระทำความผิด ซึ่งต้องประกอบด้วย (1) **การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี** โดยให้การยอมรับ และให้กำลังใจทั้งจากครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา และสถานประกอบการ (2) **การสนับสนุนให้เข้าสู่ระบบการศึกษา** หรือให้โอกาสการศึกษาหรือการฝึกอาชีพ (3) **การส่งเสริมการมีงานทำที่มั่นคง** โดยอาจให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจ้างงาน หรือการทำธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) ที่มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมการจ้างงานเด็กและเยาวชนที่เคยก้าวพลาด รวมทั้งอาจใช้การส่งเสริมรูปแบบการร่วมลงทุนทางสังคมใหม่ ๆ (Social Impact Partnership Model) ในการป้องกันและแก้ปัญหาคriminal ของเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน และ (4) **การรับฟังและให้คำปรึกษา** โดยอาจพัฒนาระบบให้คำปรึกษา ผ่านแอปพลิเคชันเพื่อเป็นที่พึ่งของเด็กและเยาวชนในการรับฟังความเห็นและขอความช่วยเหลือ